

المثل العربي التشادي

الجزء الثاني

*Les proverbes arabes
tchadiens
Tome 2*

المثل العربي التشادي

الجزء الثاني

*Les proverbes arabes
tchadiens*

Tome 2

Association SIL
B.P. 4214
N'Djaména, Tchad
2013

العنوان: المثل العربي التشادي الجزء الثاني
باللغة: العربية الدارجة التشادية
امثال لمّاهم: محمد زين مهدي
التوضيح: مرخوس أتو

حقوق الطبع و النشر محفوظة:

© 2009, Association SIL, B.P. 4214,
N'Djaména, Tchad

الطبعة الثانية: ٢٠١٣

عدد الكتب: ٢٠٠

المقدمة

دا هو الجزء الثاني هنا المثل العربي التشادي. و
الامثال دول همن مهمين في لب العرب
التشاديين. و وكت العرب يلموا ليحلوا مشكلة
همن يضربوا المثل اشان بالمثل يقولوا للناس
المشاكل اول كل قاعدين و الناس يحلوهم. و
بالمثل يجوبوا الحلل كل.
و كن لقيتوا غلط دا بلا راينا و مثل تعرفوه
الانسان يغلط. و تقدرنا تكلمونا اشان نصلحوا
الغلط دا.

محمد زين مهدي

أنجمنة

شهرى ٦ ستة ٢٠٠٩

العيب مثل وسخ الظهر
الناس بشوفوه.

*La honte, c'est comme de la saleté
sur le dos. Elle ne sera vue que par
les autres.*

مرّات النادم بسوي شيء بنيته و هو ما
بعرف كدر دا بلمّس شرف او بجرح شعور
الآخرين و لاكن الآخرين بشوفوه.

*Parfois on fait quelque chose de honteux
involontairement. On ne s'en rend pas
compte soi-même, mais ce sont les autres
qui le voient.*

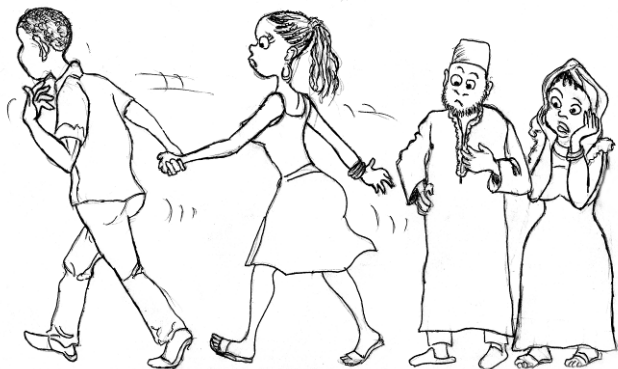

نسب و نشب ما بكون .

On ne peut être à la fois gendre et ennemi.

نشب معناته مخاصمة . كن أخذت مرة
أبهاتها دول أبهاتك إنت . واجب تكرمهم
و همن كل يكرموك . لاكن ما تقدر تقول
ما ندورهم أشان ما تقدر تبقى نسيب
و بتان عدو .

Quand tu te maries avec une fille, ses parents sont alors aussi tes parents. Tu dois un respect total à tes beaux-parents et eux aussi doivent te respecter. Mais il ne faut jamais dire que tu ne les aimes pas, car on ne peut être à la fois gendre et ennemi.

البزاق كن بزقته ما تلقه.

Si tu craches, ne reprends pas ton crachat.

كن قلت لنادم ننطيك شيء تم كلامك
القلته ليه. كن ما أنطيته دا مثل دنقرت
و لقيت بزاقك.

Si tu promets quelque chose à quelqu'un, il faut tenir ta promesse. Sinon, c'est comme si tu te baissais pour lécher ton crachat.

لا تركب في الميل .

Ne monte pas sur la partie penchée.

مَيْل معناته نص المُمَيْل و ما تركب فوقه
اشان تقع . كن نادم أبى ما يتابع حلل هنا
الناس الجابوه ليحلوا بيه المشكلة، ما
تساعده أشان كن ساعدته راسه يبقى قوي
و ما يتابع كلام الناس .

Si quelqu'un rejette pour une raison ou une autre la proposition faite pour résoudre un problème, il ne faut jamais le soutenir, car cela l'amènera à durcir sa position et à ne pas suivre l'avis des gens.

الخدّام لقّام.

Celui qui travaille doit manger.

الخدّام أنطوه ياكل أشان كن ما أكل
ما يقدر يسوي الخدمة الإننت تدورها منه.

*Il faut donner à manger à celui qui
travaille, car s'il ne mange pas, il ne peut
pas faire le travail qu'on attend de lui.*

دار البدن طرّيدة.

Le pays de l'aisance te pousse à le fuir.

دار البدن تطرد سيادها اشان الرفاهية
و الحلو يبرجلوا الإنسان. و كن ما فكر
عديل و صبر اكيد يودي نفسه في التعب
و الهلاك.

Un pays de richesse chasse ses habitants parce que bien-être et l'aisance perturbe l'homme. Et s'il ne réfléchit pas bien et ne se maîtrise pas, c'est sûr que cela le conduira dans la misère et la perte.

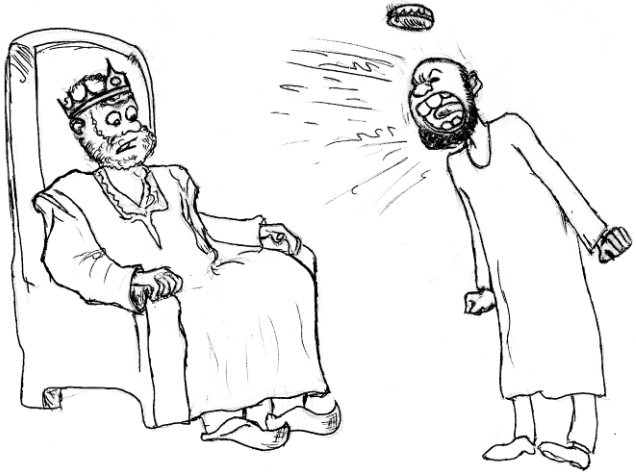

المسكين كن بكايـد السلطان
شغله طماسة.

*Un administré qui rivalise avec son
chef est stupide.*

المسكين كن بكايـد السلطان معناته يخالفه .
كن إنت مسكين أفرح بمسكنتك و كرم
الحاكم و ما تخصصمه . كن خاصمته كمان
المثل بقول ليك إنت مطموس .

*Si tu es l'administré, il faut te contenter de
ce rang, respecter ton chef et ne pas
chercher à être son rival. Or, si tu rivalises
avec lui, ce proverbe te traite de stupide.*

القدرة تعلّم الصراع.

La force enseigne à lutter.

كن تكولف القدرة و الغنى يلزوك لتعلم
حال الما تنفع.

*Si tu t'enorgueillis, la richesse et la force
peuvent te pousser à adopter un
comportement répréhensible.*

كل مية أخير من فحلها
لاكن مية الرجال فحلها أخير منها.

Une centaine d'animaux vaut mieux que le mâle le plus fort, mais le chef des hommes vaut mieux que cent personnes.

التور الفحل كن كبير مثل شنو كل
ما يساوي مية بهيمة. و لاكلن كن راجل
حكيم و الرجال خطوه في راسهم و قاعد
يقودهم بشجاعة، هو دا أخير من مية
راجل.

Un taureau, quelle que soit sa taille, ne vaut pas cent bœufs. Mais un homme intègre choisi par les hommes et qui les dirige avec courage vaut mieux que cent hommes.

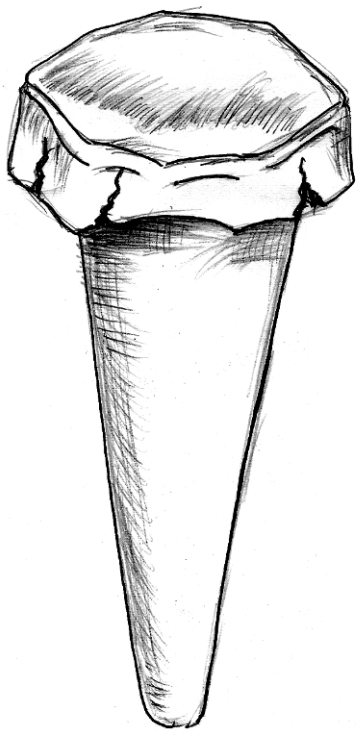

العيلة تكسر السندالة .

La négligence brise l'enclume.

العيلة تقدر تتلّف كل شيء حتّى
كن قوي كل .

*La négligence peut abîmer toute chose, si
dure soit-elle.*

۲.

جاوز للضل لا تجاوز للكلام.

Intercepte l'ombre mais n'intercepte pas la parole.

كن قاعد تحت شجرة أقعد قدام الضل.
لاكن كن نادم قاعد يحجّي
ما تقطع كلامه.

Si tu es sous un arbre, place-toi à son ombre, mais si un homme parle, ne lui coupe pas la parole.

الإيد ما تجي في الميزان .

Le geste de la main n'est pas précis.

كن قاعد أسط ناس ولا خمام كل
ما تزرُق . أكون تكسر شغل أو تفج نادم
أشان الإيد ما عندها ميزان .

Si tu es au milieu des gens ou d'objets, ne lance jamais une pierre de peur que tu ne casses un objet ou tu ne blesses une personne, car le geste de la main manque de précision.

العينية خوافة و الإيدية تلافية .

L'œil est peureux mais la main détruit.

كن العين تشيف الخدمة كتيرة كل الإيد
ما تخاف . كن بدت تخدم تكمله . أشان
دا أبدا و خلاص عجلة كي تكمله .

Quelle que soit l'importance du travail devant les yeux, cela ne fera pas peur à la main. Si elle commence, elle travaille et elle termine. Alors, commence et ce sera vite fini.

الكلام أَرْدِيب

كن جنبك بِهَائِمَك .

La parole est comme le tamarin ; s'il est à côté de toi, tu en as envie.

كن نادم جنبك قاعد يُمسُّ أَرْدِيب
انت كل تدوره . و كن فيه كلام جنبك
انت كل تحجِّي .

Si une personne suce le tamarin à côté de toi, tu en as envie. Et s'il y a une discussion à proximité, tu t'y intéresses aussi.

الشهر الما تلد ليك فوقه ناقة
لا تحسبه من أيامك .

*Il ne faut pas compter parmi tes jours le
mois pendant lequel une de tes chamelles
ne mettra pas bas.*

ما تدخل في شؤون الآخرين . شيف
البخصك . و دا مثل إنت تفكر في شهر
الناقتك قريب تلد فوقه أشان هي و وليدها
مهمين ليك .

*Il ne faut pas te mêler de ce qui ne te
concerne pas. Occupe-toi de tes propres
affaires. C'est ainsi que tu t'occupes de ta
chamelle qui va bientôt mettre bas, parce
qu'elle et son petit te seront utiles.*

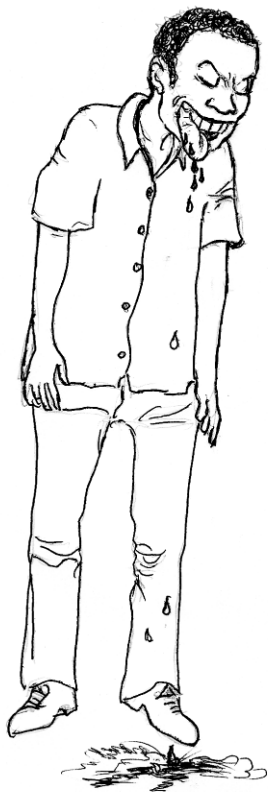

الجيران مثل السنون مع اللسان، بنقردوا.

*Les voisins sont comme les dents et la
langue ; ils se blessent mutuellement.*

كن حصلت مشكلة أميناتكو إنت و جيرانك
أسامحوا لتعيشوا بتان سوى في المفاهمة و
السلام و المحبة. و دا مثل اللسان و السنون
بنقردوا و لاكن مجبورين يعيشوا سوى.

*Si un problème surgit entre toi et tes voisins,
tolérez-vous les uns les autres, pour vivre
ensemble dans la compréhension, la paix et
l'amour. C'est comme la langue et les dents qui
se blessent mais qui sont obligés de vivre
ensemble !*

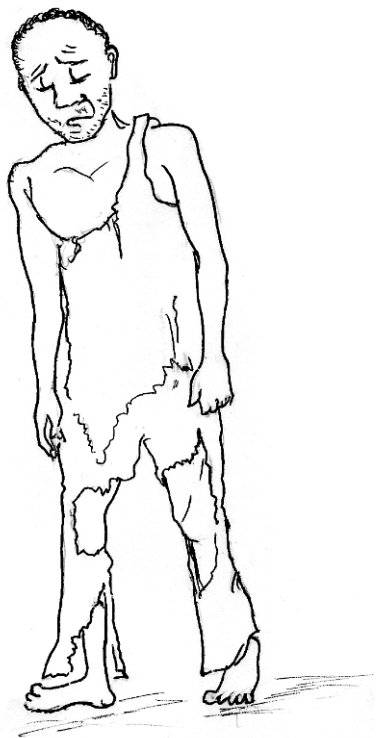

العيشة بلا مال ملال .

La vie sans biens manque de stabilité.

العيشة في الفقر قاسية لاكن واجب الصبر
أشان الصبر نصر .

*Vivre dans la pauvreté est très difficile,
mais il faut de la patience car la patience
produit la victoire.*

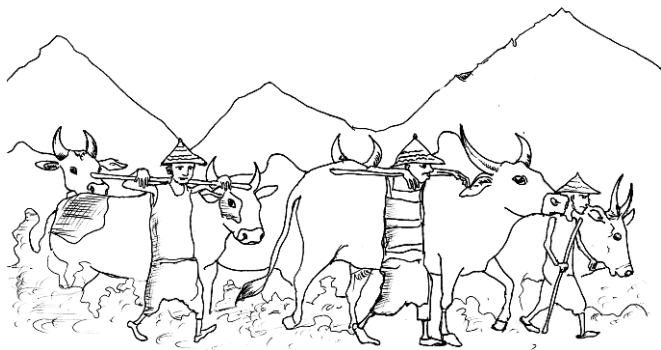

الضعينة كن ما تقدر تدليها
ما تجاوز ليها.

*Il ne faut pas intercepter les nomades
en déplacement si tu ne peux pas les
faire camper.*

تجاوز معناته تختّم. كن ما تقدر تحل
المشكلة ولا تسوي الخدمة البدورها
منك ما تدخل فوقها.

*Ne t'engage pas dans une tâche si tu ne
peux pas résoudre le problème ou faire le
travail qu'on attend de toi.*

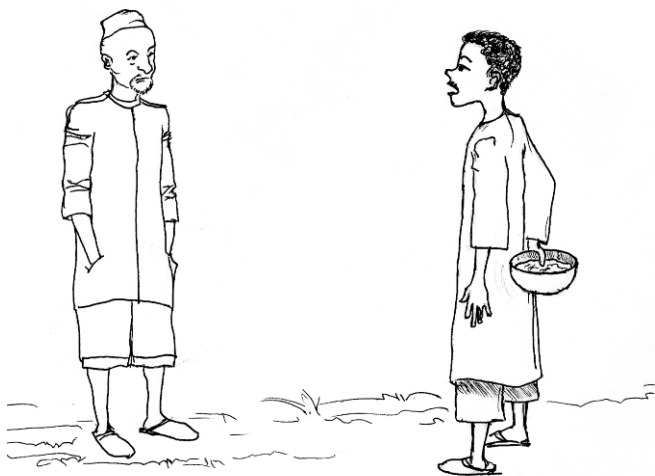

الما في بعلمك الرقب.

Le besoin t'enseigne à être avare.

كن نادم فقري أبداً ما يقدر يبقى إجوادي.

Si l'on est pauvre, on ne peut pas être généreux.

كثرة الولادات تكسر رقبة الصغير.

*Trop d'accoucheuses brisent le cou
de l'enfant.*

كن إنتو ناس كتيرين في خدمة واحدة
خلوا نادم واحد بس يخدمها و الآخرين
كمان يساعده في الخدمة.

*Si vous êtes nombreux pour un travail,
qu'une seule personne le prenne en main et
que les autres l'aident.*

الصبر نصر.

La patience, c'est la victoire.

السَّحَّ بالصبر اشان تنصر في صعوبات
الحياة.

*Arme-toi de patience pour surmonter les
difficultés de la vie.*

البلد أم شر باريها شهر.

Contourne le pays du mal en faisant un mois de marche.

البلد أم شر معناته البكان الفوقه مرض
أو حربة. باريه بعيد.

Contourne de loin le lieu où se trouve une maladie contagieuse ou la guerre. Ne prends pas de risques inutiles.

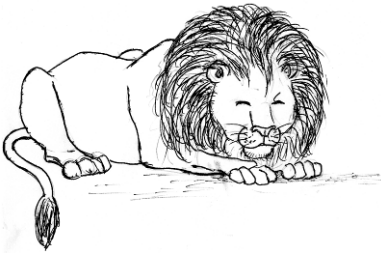

الخوَّاف ربِّي عياله .

Le peureux nourrit ses enfants.

كن نادم ما يوَدِّي نفسه في الهلاك
دا حافظ لنفسه و أكون عنده حظ لعمره
يبقى طويل و يقدر يكبّر عياله .

*Si quelqu'un ne prend jamais de risques, il
préserve sa vie et il aura une chance
d'avoir une longue vie pour élever ses
enfants.*

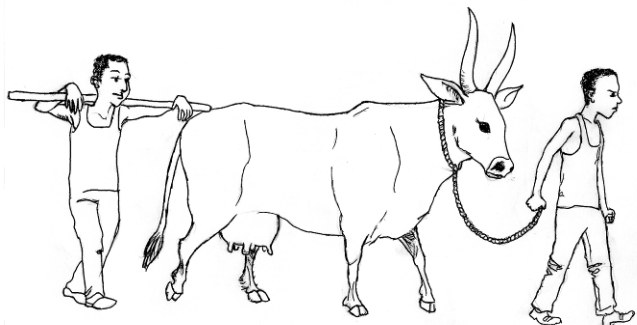
ما باعوا بلبنها
و ما طلقوا بنفلها.

*Ils n'ont pas vendu une vache laitière
et n'ont pas répudié une femme qui a
de bon caractère.*

ما نقدرُوا أبدأً نبيعوا بقرة العندها لبن كثير
و ما نقدرُوا نطلقوا مرة العندها حال
سمحة. ما تخلي شغل العديل و ينفعك.

*On ne doit jamais vendre une vache qui
produit beaucoup de lait ni répudier une
femme qui a de bon caractère.*

*Ne te débarrasse pas de ce qui te donne
satisfaction et qui a incontestablement des
qualités.*

Titre en français : Les proverbes arabes
tchadiens, tome 2

En langue : arabe du Tchad

Parlée au : Tchad

Proverbes recueillis par : Mahamat Zene
Mahadi

Illustrations par : Markhous Outou

Réalisé par : Mahamat Zene Mahadi
et l'équipe de la langue arabe du Tchad

© 2009 Association SIL, B.P. 4214,
N'Djaména, Tchad

première édition, 2009 : 500 exemplaires
deuxième édition, 2013 : 200 exemplaires

